

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2022, 6(2): 465-480.

DOI: [10.26677/TR1010.2022.1006](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1006)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Sapanca İlçesinin Engelli Turizmi Açısından Erişilebilirliği: Yerel Halkın Bakış Açısına Dair Bir Araştırma

Öğr. Gör. Erkan TÜRKSEVEN, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sapanca Turizm Meslek Yüksekokulu, Sakarya, e-posta: eturkseven@subu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2510-2567>

Prof. Dr. Aydın YILMAZER, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Sakarya, e-posta: yilmazer.subu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-4745>

Öğr. Gör. Özlem AK, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sapanca Turizm Meslek Yüksekokulu, Sakarya, e-posta: oaksoy@subu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7159-4390>

Öz

Nüfusun genelindeki artış ve insan ömrünün uzamasıyla artan yaşlı nüfusun da dahil olmasıyla engelli nüfus da günden güne artmaktadır. Bu durum engelli turizmini tüm turizm paydaşları açısından azımsanamayacak bir potansiyel haline getirmektedir. Bu çerçevede çalışma, yerel halkın engelli turizmüne bakış açısını ve algı düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda Sakarya'nın Sapanca ilçesindeki erişilebilir turizm altyapısı ve turizm işletmelerine getirilmesi gereken engelli bireylere yönelik standart ve uygulamalar yerel halkın bakış açısıyla incelenmeye çalışılmıştır. Nicel araştırma yöntemi olarak tasarlanan bu çalışmada verilerin anket tekniği ile toplanmış ve analizi SPSS programı ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak; yerel halkın, engelli bireylere karşı duyarlı oldukları fakat engelli turizmüne yönelik düzenlemelere dair yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Engelli Turizmi, Erişilebilir Turizm, Sapanca'nın Erişilebilirliği.

Makale Gönderme Tarihi: 25.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 05.06.2022

Önerilen Atf:

Türkseven, E., Yılmaz, A. ve Ak, Ö. (2022). Sapanca İlçesinin Engelli Turizmi Açısından Erişilebilirliği: Yerel Halkın Bakış Açısına Dair Bir Araştırma, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 465-480.

© 2022 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2022, 6(2): 465-480.

DOI: [10.26677/TR1010.2022.1006](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1006)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

In Terms of Disabled Tourism of Sapanca District Accessibility: A Study on Local People's Perspective

Lecturer Erkan TÜRKSEVEN, Sakarya Applied Sciences University, Sapanca Tourism Vocational School, Sakarya, e-mail: eturkseven@subu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2510-2567>

Prof. Dr. Aydın YILMAZER, Sakarya Applied Sciences University, Faculty of Tourism, Sakarya, e-mail: yilmazer.subu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-4745>

Lecturer Özlem AK, Sakarya Applied Sciences University, Sapanca Tourism Vocational School, Sakarya, e-mail: oaksoy@subu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7159-4390>

Abstract

The disabled population is increasing day by day with the increase in the general population and the inclusion of the elderly population, which increases with the prolongation of human life. This situation makes disabled tourism a potential that cannot be underestimated for all tourism stakeholders. In this context, the study aims to measure the perspective and perception level of the local people towards disabled tourism. In this context, accessible tourism infrastructure in Sapanca county of Sakarya and standards and practices for disabled people that should be brought to tourism businesses have been tried to be examined from the perspective of the local people. In this study, which was designed as a quantitative research method, the data were collected with the questionnaire technique and the analysis was carried out with the SPSS program. As a result; It has been understood that the local people are sensitive to disabled people, but they do not have enough information about the regulations for disabled tourism.

Keywords: Disabled tourism, Accessible tourism, Accessibility of Sapanca.

Received: 25.03.2022

Accepted: 05.06.2022

Suggested Citation:

Türkseven, E., Yılmaz, A. and Ak, Ö. (2022). In Terms of Disabled Tourism of Sapanca District Accessibility: A Study on Local People's Perspective, *Journal of Turkish Tourism Research*, 6(2): 465-480.

© 2022 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Yaşayan her bireyin birer engelli adayı olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Engelliler toplam nüfus içinde azımsanamayacak bir paya sahiptirler. Dünya Engellilik Raporu en az bir engel türüne sahip olan %15'lik bir nüfus diliminden söz etmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2011). Dünya Bankası ve Dünya Sağlık Örgütü'nün yapmış olduğu bir araştırma Dünya genelinde 1 milyar engelli birey yaşadığını ortaya koymuştur (Şahin ve Erkal, 2012). Türkiye'de yaşayan engelli bireylerin de toplam nüfus içindeki oranı Dünya genelinde olandan çok farklı değildir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nun 2014'te yaptığı bir araştırma nüfusun %12,3'ünün engelli olduğunu ortaya koymuştur (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014). Bu demek oluyor ki, ülkemizde yaklaşık 8,5 milyon engelli birey yaşamaktadır (Yılmaz ve Gökçe, 2012). Dünya nüfusu sürekli artmaktadır. Yaşanan tecrübeler göstermektedir ki engelli sayısı da aynı oranda artmaktadır. 2030'de sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan engelli nüfusun 100 milyona ulaşmış olacağı tahmin edilmektedir (Burnett ve Bender, 2001). Bunda tabii ki nüfusun hızla çoğalmasının ve insan ömrünün uzamasıyla yaşlı nüfusun artmasının etkisi büyüktür.

Türkiye'de engelli turizmine ilişkin alan yazın incelendiğinde, son yıllarda bazı destinasyonların engelli turizmi potansiyeli ve altyapısı açısından araştırmalara konu olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin; Özeren (2019) yüksek lisans tezinde Konya ilini engelli turizmi açısından değerlendirmiş, Uslu (2019) yine yüksek lisans tezinde Alanya'yı benzer açıdan değerlendirmeye çalışmıştır. Hazar (2016) yüksek lisans çalışması kapsamında Ege Bölgesi marinaların erişilebilirliğini irdelemiş, Öndül (2015) yüksek lisans tezinde Antalya ili engelli turizm pazarını engelli bireylerin algıları yönünden değerlendirmiştir. Bulgan (2014) doktora tezinde Antalya'daki 4 ve 5 yıldızlı oteller kapsamında engelli turizmini ele almış ve son olarak Balcı (2021) Çanakkale ilinin engelli turizmi potansiyelini doktora tezine konu etmiştir. Alan yazındaki makale, bildiri ve diğer çalışmalar incelendiğinde yerelde yapılan bu çalışmalara dair örnekleri arttırmak mümkündür. Erişilebilirlik konusuna verilen önem ve engelli turizminin git gide artan potansiyeli göz önüne alınırsa bundan sonra da engelli turizminin birçok destinasyon için ve birçok yönden ele alınmasının kuvvetle muhtemel olduğu söylenebilir.

Konuyla ilgili Dünya çapında da yapılmış birçok araştırma vardır. Örneğin; engelli turizmine yönelik olarak en çok çalışma yapan araştırmacılardan biri olan Darcy (2010) yapmış olduğu bir çalışmada 2007'de Avustralya'yı ziyaret ederek 566 engelli turiste konaklama işletmeleri hakkında görüşlerini sorduğunu aktarmaktadır. Bu araştırma sonuçlarına göre, turistlerin konaklama işletmeleri hakkındaki görüşlerini etkileyen faktörler sırası ile hareketliliğin sağlanması, işitme ve görmeye ilişkin iletişimin sağlanması, tesis içinde yer alan fiziki elemanların uygun oluşu, servisin ve acil durum hizmetlerinin yeterliliği, tesis içinde konforu ve rekreasyon faaliyetlerini kolaylaştırıcı düzenlemeler ve tamamlayıcı hizmetlere ulaşılabilirlik olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada yerel halkın Sapanca ilçesindeki engelli turizmine bakış açısı irdelenmiştir. İkincil verilerden faydalanan teorik kısımda engelli bireylerin turizme katılımlarını etkileyen faktörler yer almaktadır. Teorik kısımdan sonra içerik, yapılan saha araştırmasına odaklı olarak devam etmektedir. Bu noktada öncelikle araştırma konusunun seçilmesindeki sebepler ve literatüre sağlayacağı katkılar ele alınmıştır. Daha sonra seçilen yöntem, araştırma evreni ve örneklem seçimine değinilmiştir. Elde edilen verilerin analizine yer verilen bulgular kısmını takiben çalışma hem birincil hem ikincil verilerden faydalanılarak sonuç ve öneriler kısmıyla sonlandırılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Engelli turizmi, birçok akademik araştırmada engelsiz turizm ve erişilebilir turizm ifadeleriyle de anılmaktadır ve en basit şekliyle engelli kişilerin turizm faaliyetine katılmaları olarak tanımlanabilir. Bir başka ifade ile engelli turizmi bir turizm türünü değil turizm faaliyetlerine katılan bir kesimin sosyal ve fiziksel kısıtlılık durumunu ifade etmektedir. Burada amaç, engellilerin turizm hizmetlerinden faydalandıkları süreçte yaşam konforlarını olumsuz yönde etkileyecek problem ve olguların ortadan kaldırılması bu mümkün değilse en azından minimize edilmesidir (Drotz ve Moska, 2009).

Üçüncü yaş olarak nitelendirdiğimiz yaşam döneminde olan bireylerin önemli bir kesiminin kalıcı sağlık problemleri yaşayageldikleri herkesçe bilinen bir gerçektir. Sağlık açısından çeşitli kısıtlılıklar yaşayan bu yaş grubunu da engelli turizmi içinde kabul etmek mümkündür. Dünya'daki yaşlı ve engelli turistlerin daha çok stres atmak, sosyalleşmek, dinlenmek, rahatlamak ve sağlık kazanmak gibi amaçlarla seyahat ettikleri görülmektedir (Buhalis vd., 2005). Engelli turizmüne dair Kanada'da yapılan bir araştırma sonucuna göre engelli bireylerin %45'i akraba ziyareti, %21'i dinlenme, %7'si sağlık, %6'sı kültür ve spor, % 6'sı iş amaçlı seyahat etmeyi tercih etmektedir (Staff, 2008). Bir diğer araştırma da engelli turistlerin kolay erişebildikleri turistik ürünlere karşı sadık oldukları yani tercihlerini değiştirmediklerini saptamıştır (Westcott, 2004). Erişilebilirliğe dair yapılan araştırmaların ortak sonucu olarak; yerel hizmetlerin erişilebilirliğine yönelik iyileştirilme çalışmaları, engelli bireylerin topluma yeniden kazandırabilmesinde büyük öneme sahiptir (Zengin ve Eryılmaz, 2013).

Bir turistik ürün hazırlanırken tüm tüketici kesimlere hitap ediyor olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Bu şekilde engelli turizmi gibi niş pazarlar da göz ardı edilmemiş olur ve engelli turistler de bu ürünlere diğer turistlerle aynı konforda erişim sağlayabilir. Ürün ve hizmet tasarımında engellileri düşünmek, hazır bir ürünü engellilere uygun hale getirmekten daha az maliyetli ve kullanışlı olacaktır. Bu hassasiyetlerle tasarlanan ürün ve hizmetlerin artmasıyla engelli bireylerin turizme katılım oranı da artacak, gelişen turizm endüstrisi ülke ekonomisine daha fazla katma değer sağlayacaktır. Hemen hemen tüm turizm paydaşlarının ortak kanısı olan bu hususlara karşın, tüm araştırmalar engellilere dair yapılan çalışmaların hâlâ yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgan (2015); 1999-2013 arasında engelli turizmi ile ilgili 17'si yurt içi, 35'i ise yurt dışında yapılmış olan toplam 52 araştırmayı incelemiş ve engelli bireylere yönelik yapılan tüm çalışmalara karşın bu bireylerin dezavantajlı bir şekilde turizm faaliyetlerine katılmalarının henüz önlenemediğini tespit etmiştir. 2017'de yapılan benzer bir çalışmada da özellikle Türkiye'deki konaklama işletmelerinin engelli turizmüne yabancı oldukları ve bu yüzden de günden güne büyüyen bu pazarla ilgili yatırım yapmaya istekli olmadıkları gözlemlenmiştir (Yıldız vd., 2017). Solmaz ve Yenişehirlioğlu (2020) da turizm öğrencilerinin engelli turizmüne yaklaşımlarını irdelemiş ve engelli bireylere karşı nasıl davranmaları gerektiği konusunda tereddütler yaşadıklarına vurgu yapmıştır.

Türkiye Özürlüler Araştırması (2004) ülkemizde 8,5 milyona yakın engelli bireyin varlığından söz etmektedir. Bu sayı 2014'te Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yaptığı araştırma ile ortaya konandan farklı değildir. 2006'da ise TÜBİTAK ve DPT işbirliği ile bu araştırmaya ek bir ileri analiz raporu hazırlanmıştır. Raporda engellilik ile yaşlılık arasında güçlü bir ilişki olduğu vurgulanmış, yaşlanmanın doğal bir sonucu olarak hareket kısıtlılığının oluşacağı ve bu durumun engelliliğe sebep olacağına dikkat çekilmiştir (www.ozida.gov.tr). Bu durum engelli turizmüne dair yapılan her çalışmada yaşlı nüfusun da dikkate alınması gerektiğinin açık bir göstergesidir. Türkiye'de yaşayan altı buçuk milyon insanın 65 yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir ve bu sayı toplam nüfusun %8,2'sini oluşturmaktadır (TÜİK, 2016). Bu oranın 2050'ye

kadar 2 kattan fazla artarak %21'e ulaşacağı öngörülmüştür (Doğan vd., 2020). Bu veriler üçüncü yaş ve engelli turizmüne olan talebin artacağına da göstergesi olarak kabul edilmektedir.

ENGELLİLERİN TURİZM FAALİYETLERİNE KATILIMLARINI ENGELLEYEN UNSURLAR

Mc Kercher, Packer, Yau ve Lam (2003); engelli bireylerin turizme katılımını kısıtlayan faktörleri iç ve dış faktörler olarak ikiye ayırmışlardır. İç faktörler bireysel ve ekonomik olarak, dış faktörler de çevresel ve iletişimsel olarak ikiye ayrılabilir (McKercher vd., 2003). Bu ayrıma göre, bilgi yeterlilik durumu, psikolojik ve fiziksel imkânlar, sosyal yaşam koşulları, sağlık ve zindelik durumu bireysel iç faktörleri oluşturmaktadır. Ekonomik faktörler ise maddi imkânlar, gelir-gider dengesi ve refakatçi gereksinimi olarak sıralanmıştır. Çevresel faktörler; ekolojik ve coğrafi uyum, mimari donanım, kurallar, düzenlemeler ve güvenlik olarak ifade edilmiştir. Çalışmada beceri, diyalog, güdüleme, turizm hizmetlerinden yararlanırken karşılaşılan tavır ve enformasyon iletişimsel dış faktörler olarak sıralanmıştır.

Türkiye'de engelli bireylerin turizm ve diğer sosyal faaliyetlere katılımına engel teşkil eden bazı problemler şu şekilde sıralanabilir (TÜRSAB, 2008):

- Engelliler için uygun toplu ulaşım araçlarının sayıca yetersiz olması,
- Kentin, müze ve ören yeri gibi görülmeye değer turistik alanlarının engellilere uygun şekilde tasarlanmamış olması (giriş rampaları ve engelli tuvaleti eksikliği gibi...),
- Kaldırımların engellilerin kullanabileceği biçimde yapılmamış olması,
- Engelli araç park yerlerinin yetersiz olması ve işaretli levhalar bulunmaması,
- Engellilere uygun telefon ve bilişim hizmeti sunulmaması,
- Engelli araçlarında özel donanımlar olmasına karşın sınır kapılarında işlemlerini kolaylaştıracak fiziki düzenlemelerin bulunmaması (Örneğin, pasaport kontrol noktalarında birkaç basamaklı merdivenin bulunması gibi...),
- Karakol, hastane, postane ve sağlık ocağı gibi kamu binalarında engellilere yönelik donanım yetersizliği,
- Engellilerin sorunlarına çözüm arayabileceği özel merci ve makamlar bulunmaması,
- Birçok konaklama tesisinde engellilere uygun hazırlanan oda sayısının kanuni sınırlarda, hatta çoğu zaman bunun da altında olması sebebiyle konaklama kapasitesinin grup halinde konaklamak isteyen engelli turistler için yetersiz kalması,
- Mevcut engelli odalarının da tüm engel türlerine hitap edebilecek donanıma sahip olmaması,
- Yönetmelikte belirtilen tesis girişi, genel tuvaletler, yeme-içme hizmeti verilen alanlar, mola noktası, temalı parklar ve eğlence merkezi gibi alanlarda engellilere yönelik yapılması gereken düzenlemelerin işletmeler tarafından göz ardı edilmesi.

Bu problemlerin önüne geçilebilmesi için tüm turizm paydaşlarının sadece ticari kaygılar gütmeksizin bilinçli ve ortak hareket etmesi önem arz etmektedir. Aynı raporda bu problemlerin çözümü için üzerinde durulması gereken hususlar şu şekilde sıralanmıştır (TÜRSAB, 2008):

- Erişilebilir ve doğru bilgi sunumu,
- Ulaşım noktasında erişilebilir araçlar kullanılması,
- Turizm hizmetleri için erişilebilir alt ve üstyapının oluşturulması ve
- Turizm hizmet personelinin eğitimi.

Engelli insanların çoğunun turizm hareketlerine katılmamalarının sebebinin, bahsi geçen olumsuz koşullar olduğu görülmektedir. Tüm bu engeller ortadan kaldırıldığı ya da en aza

indirgendiği takdirde, engelli insanların turizm endüstrisine bakış açılarının pozitif yönde değişeceği ve turizm faaliyetlerine katılma hususunda isteklilik durumlarının artacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Bu araştırmada Sapanca ilçesinin erişilebilirlik durumu incelenmiş ve Sapanca ve çevresinde yaşayanların, ilçenin erişilebilirlik durumuna ve engelli turizmine bakış açıları incelenmeye çalışılmıştır. Başka bir deyişle araştırmanın amacı Sapanca ve çevresinde yaşayan yerel halkın Sapanca'nın erişilebilirliği hakkındaki görüşlerini almak ve engelli turizmine bakış açılarını saptamaktır.

Gelişen teknoloji ve seyahat imkânlarıyla birlikte gelirin ve ortalama yaşam süresinin artması, turizm hareketlerine ilgiyi arttırmakta ve önceleri lüks tüketim olarak değerlendirilen tatilin zamanla bir ihtiyaç olarak hissedilmesine zemin hazırlamaktadır. Tatilin herkesin hakkı olarak görüldüğü günümüz koşullarında engellilerin bu haktan mahrum olmaları kendileri için bir haksızlık olmakla birlikte turizm pazarı açısından da ciddi bir pazarı göz ardı etmek anlamına gelecektir. Engellilerin turizm hareketlerine katılımını sağlamaya yönelik gerekli adımların atılması, öncelikle o adımların neler olduğunun doğru bir şekilde tespit edilmesine bağlıdır. Bu tespitlerin yapılabilmesi için ise bu ve bunun gibi araştırmaların önemi büyüktür.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi tercih edilmiştir. Anket oluşturma sürecinde Eryılmaz (2010) ile Birdir vd., (2014)'nin araştırmalarında kullanmış oldukları ölçeklerden faydalanılmış ve geçerliliğin olabildiğince yüksek düzeyde olması için anket formu bu alanda çalışmalar yapan bir grup akademisyenin görüşlerine sunulmuş ve uygulanabilir hale getirilmiştir. 7 demografik soruyla başlayan anket formu Sapanca'nın engelsiz turizm potansiyeline dair 35 likert ölçekli soru ile devam etmektedir. Katılımcılardan, beşli Likert ölçeği kullanılan bu sorulara "1" Kesinlikle Katılıyorum ve "5" Kesinlikle Katılmıyorum aralığında cevap vermeleri beklenmiştir. Bu ölçek görüldüğü üzere en olumludan en olumsuzu doğru büyümekte ve "3", kararsızlık veya konuya dair fikri olmama durumunu ifade etmektedir.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ, ÖRNEKLEMİ ve KISITLARI

Araştırma evrenini Sapanca başta olmak üzere yakın ilçeler olan Adapazarı, Erenler ve Arifiye ilçelerinde yaşayan reşit ve temyiz kudretine sahip vatandaşlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre seçilen 430 kişidir. Her ilçeden seçilen kişi sayısı hemen hemen aynıdır. Bazı anket formları güvenilirlik açısından sorunlu görüldüğünden araştırmadan çıkarılmış ve kalan 416 anket formu SPSS 21 paket programı kullanılarak bazı istatistiksel analizlere tâbi tutulmuştur. Yapılan güvenilirlik testleri, bu 416 anketin evreni temsil gücünün olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumun ayrıntılarına bulgular bölümünde yer verilmiştir. Çalışma, zaman sınırı ve ekonomik kısıtlar sebebiyle 416 anketle sınırlandırılmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmanın çıktıları analiz edilirken, öncelik verilerin normal dağılımının belirlenmesi olmuş, aritmetik ortalama, standart sapma ve medyan değerleri incelenmiştir, sonuç olarak bu

değerlerin bir birine yakın olduğu anlaşılmıştır. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri de veri dağılımının normal olduğunu göstermiş, bu sonuçlar doğrultusunda parametrik testlerin yapılmasına geçilmiştir.

Veri seti ikiye bölünerek geçerlilik analizleri yapılmış ve birbirine yakın sonuçlar elde edilmesiyle geçerlilik doğrulanmıştır. Güvenilirlik noktasında, Crombach Alpha değerinin 0,7'den yüksek olması çalışmanın güvenilir olduğunu göstermektedir (Altunışık vd., 2012). Crombach Alpha değeri 0,83 olarak hesaplanmış ve güvenilirlik de bu sayede teyit edilmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik testleri sonrasında demografik değişkenler ve likert ölçekli sorulara ilişkin frekans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda halkın bakış engelsiz turizmle ilgili verdikleri cevapları içeren 35 ifade, "Açıklayıcı Faktör Analizi" yapılarak 4 faktöre indirgenmiştir.

Son olarak katılımcıların özelliklerine göre engelsiz turizme dair görüş farklılıklarının tespiti için "One- Way Anova" testleri yapılmıştır. Anova testi sonucu hangi gruplar arasında farklılıkların ortaya çıktığının tespit edilmesi için de Tukey testine başvurulmuştur. Anlamli farklılık üretmeyen değişkenlerle ve sonuç doğurmayan testlere çalışma içinde yer verilmemiştir.

Tablo 1. Demografik Verilere Dair Frekans Analizi Sonuçları

DEĞİŞKEN	N	%	DEĞİŞKEN	N	%
Cinsiyet			Medeni durum		
Erkek	224	52,4	Evli	272	63,6
Kadın	202	47,6	Bekâr	154	36,4
Meslek			Eğitim durumu		
Kamu çalışanı	220	51,4	İlköğretim	58	13,5
Özel sektör çalışanı	70	16,6	Lise	134	31,1
Esnaf	50	11,2	Ön lisans	86	20,5
İşveren	18	4,7	Lisans	90	21,6
Diğer	68	16	Lisansüstü	58	13,1
Sapanca hakkında bilgi kaynağı			Engelli kişi tanıma durumu		
İkamet	72	16,7	Yok	102	23,7
Doğum yeri	30	7	Görme	34	8,2
Ziyaret	230	54,2	İşitme	28	6,4
Basın ve sosyal medya	46	10,3	Fiziksel	128	30,2
Duyum	48	11,8	Zihinsel	32	7,9
			Birden fazla engel tipi	102	23,5
Tatile çıkma sıklığı			Ankete katıldığı ilçe		
Hiçbir zaman	46	10,4	Sapanca	126	30,3
Her yıl	202	47,8	Adapazarı	103	24,8
Birkaç yılda bir	86	20,1	Erenler	96	23,1
Çok nadir	92	21,7	Arifiye	91	21,9

Tablo 1'de yer verilen demografik değişkenler incelendiğinde erkeklerin küçük bir oranla (%52,6) kadınlardan fazla olduğu görülmektedir. Yine tabloya göre evliler (63,8) bekârlardan daha fazladır. Eğitim durumuna bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun lise ve üzeri tahsile sahip olduğu görülmektedir.

Mesleğe ilişkin ayrıntılar incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlasının kamu çalışanı olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmelerden, mesleğini diğer olarak belirtenlerin işsiz ya da emekli oldukları anlaşılmaktadır ve sayıları özel sektör çalışanları ile hemen hemen aynıdır.

Bulgulardan edinilen başka bir sonuç da ankete katılanların %83'ünün Sapanca'da yaşıyor olmamasına karşın yaklaşık 4/5 oranında en az bir kere Sapanca'ya gitmiş olmalarıdır ve bu beklenen bir sonuçtur. Bulgular aynı zamanda katılımcıların dörtte üçünün engelli tanıdıklarının olduğunu ortaya koymaktadır. Engelli birini tanıyan kişilerin, nispeten engellilerin yaşadığı zorluklar ve beklentiler hakkında fikir sahibi de olması beklenebilir.

Kişilerin tatille ve seyahatle ilgili düzenlemeleri yorumlayabilmeleri için tatil kültüründen uzak olmamaları gerekir. Katılımcıların yüzde yetmişinin düzenli olarak tatile çıktığı bulgulardan edinilen bir diğer bilgidir. Ankete katılım sağlanan ilçe bilgisi anket formunda yer alan bir soru olmayıp anketlerin toplandığı alan bilgisine göre bulgulara eklenmiştir. Yapılan analizlerde ise katılım sağlanan ilçelere göre hiçbir anlamlı farklılık tespit edilmemiş ve tablolaştırılmamıştır.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonuçları

Fiziki şartlar	Açık Var. : 24,328	Faktör Yüğü
Yapılaşmanın engellilerin kullanımına uygunluk durumu		0,826
Engellilere yönelik uygulamaların yeterlilik durumu		0,879
Tesis ve ortak alanların engellilerin kullanımı için uygunluk durumu		0,772
Görme engelliler için uyarıların yerlilik düzeyi		0,769
İşitme engelliler için uyarı levhalarının yeterlilik düzeyi		0,761
Ortopedik engelliler için ulaşım imkânlarının yeterlilik düzeyi		0,739
İlçe genelinde engellilere özel düzenlemelerin yeterlilik düzeyi		0,740
Otoparklarda engelli park yeri olup olmama durumu		0,628
Alt ve üst yapı standartları	Açık Var. : 18,847	Faktör Yüğü
Engellilere özel tesislerin yapılması gerekliliğı		0,837
Altyapıyı uluslararası standartlara uygun hale getirilme gerekliliğı		0,733
Tesisleri uluslararası standartlara uygun hale getirilme gerekliliğı		0,692
Engelli beklentilerinin tespitinin gerekliliğı		0,685
Ürün ve hizmet tasarımı sürecine engellilerin de dahil olması gerekliliğı		0,572
İşletmelerin yetkinliğı	Açık Var. : 7,730	Faktör Yüğü
İşletme personelinin duyarlılığı		0,780
Duyarlı işletmelerin bakanlıkça belgelendirilmesi gerekliliğı		0,724
İşletmelerin bilinçlenmeye yönelik personel eğitim düzenlenmesi		0,685
Dönüştürülen hizmet maliyetleri		0,640
Destinasyonun engelli turizmüne uygunluğu	Açık Var. : 4,725	Faktör Yüğü
Sapanca'nın tatil için uygunluğu		0,629
Teknik imkânların yeterliliğı		0,621
Engelli ve engelsiz bireylerin adaptasyonu		0,626

Daha sade ve anlamlı sonuçlar doğurabilmesi için likert ölçeğı ile değerlendirilen 35 ifadenin öncelikle faktör analizine tâbi tutulması planlanmış ve verilerin faktör analizine uygunluğına bakılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri yüzde 93,7 olarak bulunmuş ve Barlett's testi de 0,00 sonuç doğurmuştur. Bu sonuçlar verilerin faktör analizine uygunluğunu göstermektedir. Açıklayıcı faktör analizi yapılarak anlamlılığı olumsuz etkileyen 15 ifade değerlendirmeden çıkarılmış, kalan 20 ifade, "fiziki şartlar", "alt ve üst yapı standartları", "işletmelerin yetkinliğı" ve "destinasyonun engelli turizmüne uygunluğu" şeklinde dört faktör başlığı oluşturulmuştur.

Toplam açıklanan varyansın %60'tan düşük olmaması gerekir (Altunışık vd., 2012). Faktör Analizi sonucu açıklanan varyans değeri %61,3 olarak sonuç vermiştir. Tablo 2'de faktör başlıkları ve kapsadıkları ifadeler yer almaktadır.

Tablo 3. Faktör Boyutları- Eğitim Durumu One-Way ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Değişken	Sayı (N)	A. Ort.	F Değeri	P Değeri
Fiziki şartlar	İlköğretim	58	3,2639	0,157	0,945
	Lise	134	3,3621		
	Önlisans	86	3,3734		
	Lisans	90	3,4235		
	Lisansüstü	58	3,3422		
Alt ve üstyapı standartları	İlköğretim	58	2,0012	2,176	0,062
	Lise	134	2,1296		
	Önlisans	86	2,0253		
	Lisans	90	1,8 11		
	Lisansüstü	58	1,7241		
İşletmelerin yetkinliği	İlköğretim	58	2,3103	0,887	0,442
	Lise	134	2,2388		
	Önlisans	86	2,2558		
	Lisans	90	2,0222		
Destinasyonun uygunluğu	İlköğretim	58	2,5207	3,812	0,005*
	Lise	134	3,0646		
	Önlisans	86	2,7309		
	Lisans	90	2,8769		
	Lisansüstü	58	2,5352		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3'te, eğitim durumu farklılıklarının oluşturulan faktör başlıklarına yönelik anlamlı bir farklılık doğurduğu görülmektedir. Buna göre lisansüstü mezunlar Sapanca destinasyonunun engelli turizmüne uygunluğu konusunda lise mezunlarına göre anlamlı derecede olumlu düşünmektedirler.

Tablo 4 incelendiğinde, "alt ve üst yapı standartları" faktör başlığı altında anlamlı bir farklılık göze çarpmaktadır. Kamu çalışanları engelli turizmi için yatırım yapılmasını esnaf olanlara nazaran daha gerekli görmektedir.

Faktör Analizi sonucu oluşan dört boyuttan üçünde bilgi edinme yollarına dair farklılık ortaya çıkmış ve bu farklılıklar Tablo 5'te vurgulanmıştır. Sapanca ile ilgili duyum kaynaklı bilgi sahibi olanların ilçede engellilere yönelik yapılan düzenlemelerle ilgili fikir sahibi olmadıkları, Sapanca'yı ziyaret etmiş olanların ise imkânların yetersiz olduğunu gözlemledikleri anlaşılmaktadır. İşletmelerin yetkinliğine dair kullanılan ifadelerde Sapançalı olup da Sapanca dışında yaşayanlar ile Sapanca'yı çevresinden duyduğu kadarıyla bilenlerin görüşleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Konuyla ilgili olarak Sapançalı olup da Sapanca dışında yaşayanlar hem Sapanca'yı ziyaret etmiş olanlara hem de Sapanca'da yaşayanlara göre anlamlı şekilde daha olumlu cevaplar vermişlerdir.

Tablo 4. Faktör Boyutları- Meslek One-Way ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Değişken	Sayı (N)	A. Ort.	F Değeri	P Değeri
Fiziki şartlar	Kamu çalışanı	220	3,4000	0,197	0,820
	Özel sektör çalışanı	70	3,2857		
	Esnaf	50	3,3200		
	İşveren	18	3,4444		
	Diğer	68	3,3529		
Alt ve üstyapı standartları	Kamu çalışanı	220	1,9182	3,515	0,007*
	Özel sektör çalışanı	70	1,9429		
	Esnaf	50	2,4400		
	İşveren	18	2,2222		
	Diğer	68	1,9118		
İşletmelerin yetkinliği	Kamu çalışanı	220	2,0636	1,713	0,148
	Özel sektör çalışanı	70	2,1714		
	Esnaf	50	2,4800		
	İşveren	18	2,3333		
	Diğer	68	2,3235		
Destinasyonun uygunluğu	Kamu çalışanı	220	2,8364	0,741	0,545
	Özel sektör çalışanı	70	2,8286		
	Esnaf	50	2,9600		
	İşveren	18	2,4444		
	Diğer	68	2,7941		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 5. Faktör Boyutları – Sapanca Hakkında Bilgi Kaynağı One-Way ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Değişken	Sayı (N)	A. Ort.	F Değeri	P Değeri
Fiziki şartlar	İkamet	72	3,2468	3,001	0,022*
	Doğum yeri	30	3,4247		
	Ziyaret	230	3,4323		
	Basın, S. Medya	46	3,3478		
	Rivayet	48	2,9247		
Alt ve üstyapı standartları	İkamet	72	2,0833	0,585	0,627
	Doğum yeri	15	2,0000		
	Ziyaret	230	1,9454		
	Basın, S. Medya	46	2,0836		
	Rivayet	48	2,0814		
İşletmelerin yetkinliği	İkamet	72	2,2222	2,027	0,082*
	Doğum yeri	15	1,6667		
	Ziyaret	230	2,2000		
	Basın, S. Medya	46	2,1314		
	Rivayet	48	2,4123		
Destinasyonun uygunluğu	İkamet	72	2,8611	0,741	0,479
	Doğum yeri	15	2,5333		
	Ziyaret	230	2,8342		
	Basın, S. Medya	46	2,9475		
	Rivayet	48	2,7287		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 6’da faktör boyutları ile engelli tanıma durumu ilişkilendirilmiş ve Sapanca’nın engelliler için fiziki imkânlarını fiziksel engelli bir tanıdığı olanların, olmayanlara göre daha yetersiz

bulduğu ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi, engelli tanıdığı olanların engelli bireylerin ihtiyaç ve beklentilerini daha yakından ve ayrıntılı bir şekilde gözlemleyebilmeleri olarak yorumlanabilir. Aynı tabloya göre görme engelli tanıdığı olanlar engellilerin turizme katılımını zihinsel ve fiziksel engelli tanıdığı olanlara göre daha gereksiz görmektedir. Bu anlayış görülemeyecek bir yere gitmeyi anlamsız bulmalarından kaynaklanıyor olabilir. Birden fazla engel durumuna sahip kişi tanıyan katılımcılar da engelli bireylerin turizm faaliyetlerine katılmalarını zihinsel özürülü tanıdığı olanlara göre daha gereksiz görmektedirler.

Tablo 6. Faktör Boyutları- Engelli Tanıdığı Olma One-Way ANOVA Testi

Boyutlar	Değişken	Sayı (N)	A. Ort.	F Değeri	P Değeri
Fiziki şartlar	Yok	102	3,0745	3,877	0,002*
	Görme	34	3,3524		
	İşitme	28	3,6436		
	Fiziksel	128	3,6242		
	Zihinsel	32	3,1256		
	İki ve daha fazla	102	3,3374		
Alt ve üstyapı standartları	Yok	102	2,1176	1,200	0,310
	Görme	34	2,1765		
	İşitme	28	2,1425		
	Fiziksel	128	1,8742		
	Zihinsel	32	1,8774		
	İki ve daha fazla	102	1,9636		
İşletmelerin yetkinliği	Yok	102	2,2941	0,679	0,640
	Görme	34	2,1176		
	İşitme	28	2,2747		
	Fiziksel	128	2,0259		
	Zihinsel	32	2,1340		
	İki ve daha fazla	102	2,2729		
Destinasyonun uygunluğu	Yok	102	2,7451	0,790	0,558
	Görme	34	2,7036		
	İşitme	28	2,9286		
	Fiziksel	128	2,9535		
	Zihinsel	32	2,6252		
	İki ve daha fazla	102	2,8235		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 7'e bakıldığında, birkaç yılda bir tatile gittiğini belirtenlerin Sapanca'nın engellilere yönelik mevcut fiziki imkânlarını tatil kültürü olmayan katılımcılara göre daha olumsuz buldukları görülmektedir. Zaten tatile çıkmayan katılımcılar konuya dair fikirlerinin olmadığını açıkça beyan etmişlerdir. Birkaç yılda bir tatile çıkan katılımcılar Sapanca'yı engelli turizmi için uygun bir destinasyon olarak görmekte çekimser hiç tatile gitmemiş olan katılımcılar Sapanca'yı engelliler için uygun bir tatil beldesi olarak görmektedirler. Bu sonuç muhtemelen katılımcıların iyi niyetli yaklaşımından kaynaklanmaktadır.

Tablo 7. Faktör Boyutları ile Katılımcıların Tatile Çıkma Durumuna İlişkin One-Way ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Değişken	Sayı (N)	A. Ort.	F Değeri	P Değeri
Fiziki şartlar	Hiçbir zaman	46	3,0025	2,590	0,054
	Her yıl	202	3,3635		
	Birkaç yılda bir	86	3,5136		
	Çok nadiren	92	3,4542		
Alt ve üstyapı standartları	Hiçbir zaman	46	2,0435	1,482	0,228
	Her yıl	202	1,9013		
	Birkaç yılda bir	86	2,0275		
	Çok nadiren	92	2,1595		
İşletmelerin yetkinliği	Hiçbir zaman	46	2,3043	0,572	0,521
	Her yıl	202	2,1124		
	Birkaç yılda bir	86	2,1662		
	Çok nadiren	92	2,2356		
Olumsuz etkiler	Hiçbir zaman	46	3,1304	2,371	0,060
	Her yıl	202	3,6040		
	Birkaç yılda bir	86	3,6744		
	Çok nadiren	92	3,6957		
Destinasyonun uygunluğu	Hiçbir zaman	46	2,6652	3,560	0,014*
	Her yıl	202	2,8228		
	Birkaç yılda bir	86	3,0830		
	Çok nadiren	92	2,9442		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma kapsamlı bir biçimde incelendiğinde cevapların kararsızlık şikkında yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Bu durum katılımcıların engelli turizmi kavramına dair yeterli bilgilerinin olmadığı izlenimi uyandırmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

2003 yılında ortaya çıkan “herkes için turizm tourism for all)” anlayışı turizme yeni bir boyut kazandırmış ve turizmin sadece ticari kaygılarla yapılamayacağını gözler önüne sermiştir (Minnaert ve Schapmans, 2009). Herkes için turizm olgusunun temel hedef kitlesi; gençler, aileler, yaşlılar ve engellilerdir (Belanger ve Join, 2011). Dünya turizminin en iddialı ülkeleri arasında yer alan Türkiye’nin de bu anlayışın dışında kalması elbette söz konusu olamaz. Bu bağlamda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2023 turizm stratejik planı hazırlanırken turizmin çeşit, bölge ve mevsim açısından çeşitlendirilmesi gerektiği vurgulanmış ve dezavantajlı grupların turizm hareketlerine katılmalarını sağlayacak stratejilerden bahsedilmiştir (KTB, 2007). Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede engellilerin turizm hareketlerine katılımı için özel düzenleme ve teşvikler uygulanmaktadır. Bu gelişmeler Türkiye’ye de yansımakta, çeşitli yasal düzenlemeler ve bu paralelde özel uygulamalarla engellilerin turizme katılımı arttırılmaya çalışılmaktadır. Buna karşın düzenlemelerin henüz yeterli olduğunu da söylemek mümkün değildir.

Erişilebilir turizme yönelik olarak hazırlanan bu çalışma ile elde ettiğimiz bulgulardan çıkarılan sonuçlar ve geliştirilen öneriler bu bölümde ifade edilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında anket yoluyla görüşüne başvurulmuş 416 kişinin, ülkemizde yerli ve yabancı turistlere ulaşılabilirlik ve erişim konusunda gereken hizmetin verilemediğini düşündükleri yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen genel bir izlenimdir. Buna paralel olarak engellilerin Sapanca' da istedikleri standartlarda tatil yapamayacaklarını düşündükleri de anket sonuçlarına yansımıştır. Katılımcıların çoğu yaşamsal alanların herkes için ortak kullanılabilir alanlar olması gerektiğini savunduklarından, engelli bireyleri ötekileştirmeyecek şekilde tatil yapılacak tesislerin sadece engelsiz hizmet vermesi fikrine olumsuz yaklaşmaktadırlar.

Katılımcıların genel anlamda dezavantajlı kişi ve gruplara karşı hassasiyetlerinin olmasına karşın, ilgili düzenlemeleri algılama düzeyi, bilgi, tecrübe ve katkılarının oldukça düşük olması araştırmada edinilen belki de en önemli sonuçtur.

Araştırmada her ne kadar direkt olarak yerel yönetime ilişkin bir boyut olmasa da tesis bazlı düzenlemelerin muhatabı nasıl işletmeler ise genel alanlardaki düzenlemelerin muhatabı da şüphesiz yerel yönetimlerdir. Bu bağlamda yerel yöneticilerin ilçenin engelli turizmüne uygun olarak gelişmesi ve tanınması noktasında sorumluluk hissetmeleri ve inisiyatif almaları önem arz etmektedir. Gerekli yatırımların yapılması için finans kaynaklarının gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Her ne kadar gerekli adımları atacak ve yatırımları yapacak taraf yerel yönetimler olarak görünse de bunun gibi büyük çaplı sorumluluk gerektiren uygulamalarda Büyükşehir Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteğinin gerekliliği açık bir gerçektir. Bu destek aynı zamanda yatırımları sürdürülebilir kılmak için de olmazsa olmaz niteliktedir.

Konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalara bu çalışma da eklendiğinde uygulamaya dair aşağıdaki gibi öneriler getirilebileceği ortaya çıkmaktadır;

Türkiye'de mevcut yasal düzenlemeler teorikte yeterli gibi görünse de, uygulamada yetersiz kalmaktadır. Bu tezatlığı ortadan kaldırmak adına ülkemizdeki yasal mevzuatın denetimli bir şekilde tam ve etkin uygulanması sağlanmalıdır

Ticari kaygılar ve ek yatırım maliyetleri yüzünden konuya sıcak bakamayan işletmecilere sosyal sorumluluğa dair yapacakları her uygulama için ek teşvikler getirilebilir.

Turizm tesislerinde engellilere yönelik oluşturulması gereken şartlar mütemadiyen gözden geçirilmeli ve güncel tutulmalıdır.

Turizm Tesisleri Yönetmeliği'nde 80 oda ve üzeri kapasitesindeki tesisler için % 1 oranında engelli odası talep edilmektedir. Oransal olarak zorunluluklar getirmek yerine oda sayısının 5te 1i, 4te 1i, 3te 1i gibi oranlarda engellilere yönelik donatan işletmelere bu oranlara göre çeşitli teşviklerde bulunulabilir. Engelli için hazırlanmış bir odayı engelsiz bir misafir de kullanabilir fakat engelli bir misafir normal bir odayı kullanamaz. Böyle bir düzenleme yapılırsa grup olarak seyahat eden engelli turistler uygun kapasitede tesis bulma konusunda zorlanmayacaklardır. Ayrıca sadece turizm işletme belgeli tesisler değil, belediye belgeli tesisler de bu uygulamaya dâhil edilmelidir.

Yapılacak düzenlemeler belirlenirken sadece bedensel engelliler değil görme, işitme, konuşma ve diğer engelli türleri de dikkate alınmalıdır (Zengin vd., 2017)

Engelli dostu işletmeler Sağlık Bakanlığı tarafından da ayrıca belgelendirilip deklare edilebilir ve bunu bir rekabet avantajı olarak gören işletmeler konuya daha hassas ve istekli yaklaşabilir.

Tüm turizm paydaşları ve yerel halk engelli turizmi konusunda bilinçlendirilmelidir. Ayrıca engellilere doğrudan veya dolaylı hizmet sunan tüm paydaşların engelli ile muhatap olan

personeli uzmanlar tarafından eğitilmeli, bu eğitim sertifikalı bir eğitim olmalı ve bu sertifika sahibini ayrıcalıklı kılmalıdır.

Engelli bireyler sağlıklı insanlara göre daha hassas olmaktadır. Karşılaşacakları yanlış bir tavırdan doğacak memnuniyetsizlik tüm turizm algısına yansıtacak ve aldıkları hizmet kusursuz dahi olsa olumsuz olarak yorumlamalarına neden olacaktır. Engellilerin ayrıcalıklı muamele görmek istemedikleri normal bir insanla aynı yaklaşıma muhatap olmak istedikleri de bilinen bir gerçektir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda personelin sadece engellilere verilecek hizmetler konusunda değil iletişim ve yaklaşım konusunda da eğitilmeleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tesisler web sayfalarında, tanıtım materyallerinde sadece engelli oda sayılarını belirtmekle kalmayıp, engelliler için verdikleri ve gerekli olduğu halde veremedikleri tüm hizmetler hakkında bilgiye yer vermelidir (Zengin vd., 2017).

Engelliler için yapılan düzenlemeler göze batmamalı, normal bireylerin kullanımına engel teşkil etmemelidir. Aksine tüm alanlar tüm bireylerin ortak kullanımı için fonksiyonel ve aerodinamik olarak tasarlanmalıdır.

Devlet; sosyal turizm politikaları çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel yönetimler ve diğer turizm otoriteleri aracılığı ile engelli bireylere destek sağlayarak refakatçileriyle birlikte tatil yapmalarına imkân sağlayabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluşun destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Türk Turizm Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Sosyal Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan 04.03.2022 tarih ve 18 sayılı karar numarası ile izin alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* Sakarya Yayıncılık, Sakarya.

Balcı, M. (2021). Engelli Turizmi: Çanakkale Örneği, Basılmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne.

Belanger, C. E. and Jolin, L. (2011). The International Organization of Social Tourism (ISTO) Working Towards a Right to Holidays and Tourism for All, *Current Issue in Tourism*, 14 (5), 475-482.

Birdir, K., Dalgıç, A., ve Kale, A. (2017). Antalya Ve Mersin Plajlarında Yapılan Düzenlemelerin Erişebilirlik Kapsamında İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 145-158.

Buhalis, D. Michopoulou, E., Eichhorn, V. and Miller, G. (2005). Accessibility Market and Stakeholder Analysis – One – Stop – Shop for Accessible Tourism in Europe (Ossate), *Surrey, United Kingdom: University of Surrey, London.*

- Bulgan, G. (2014). Engelli Turizmi: Antalya İlindeki Dört ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma, Basılmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta.
- Darcy, S. (2010). Inherent complexity: Disability, accessible tourism and accommodation information preferences. *Tourism Management*, 31 (6): 816-826.
- Doğan, T. Gül Baynal., Doğan, S. ve Baynal, B. (2020). İleri Yaş ve Engelli Turizmi Hedef Kitlelerine Yönelik Bolu İli Sağlık Serbest Bölgesi Tasarımı. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 295-311.
- Drotz R. V. and W. Moska. (2009). Disbaled Persons And Tourism Policy in Poland. *Geojournal of Tourism and Geosites*, 4 (2): 118-124.
- Eryılmaz, B. (2010). Turizmde Engelli Pazarının Değerlendirilmesi ve Bodrum Örneği, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya.
- EYHGM (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü). (2011). 2011 Nüfus ve Konut Araştırması, Engellilik Araştırma Sonuçları. <https://eyh.aile.gov.tr>. [Erişim Tarihi 14 Şubat 2022].
- Hazar, B. (2016). Erişilebilirlik Standartları Kapsamında Ege Bölgesi Marinalarının Değerlendirilmesi ve Marina Yöneticilerinin Engellilere Bakış Açuları, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir.
- KTB (Kültür ve Turizm Bakanlığı). (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Eylem Planı 2007-2013. <http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023> [Erişim Tarihi 20 Şubat 2022].
- Mc Kercher, B., Packer, T., Yau, K. M. and Lam, P. (2003). Travel Agents as Facilitators or Inhibitors of Travel: Perceptions of People with Disabilities. *Tourism Management*, 24(4): 465-474.
- Minnaert, L. and Schapmans, M. (2009). Tourism as a form of social intervention: the Holiday Participation Centre in Flanders. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 18(3), 42-61.
- Öndül, G. (2015). Engelli Bireylerin Konaklama İşlemesi Odaklı Turizm Algıları ve Engelli Turizm Pazarına İlişkin Öneriler: Antalya Örneği, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta.
- Özeren, M. (2019). Turizm Paydaşlarının Bakış Açılıyla Engelli Turizmi: Konya Örneği, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBE, Konya.
- Solmaz, S. A. ve Yenişehirlioğlu, E. (2021). Turizm Öğrencilerinin Engelli Bireylere ve Engelli Turizmüne Bakış Açılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 476-487.
- Staff, N. L. L. I. C. (2008). Amputation Statistics by Cause, Limb Loss in The United States. National Limb Loss Information Center, Knoxville, TN.
- Şahin, H. ve Erkal, S. (2012). Ortopedik ve Görme Engelli Bireyler için Konaklama Tesislerinde Yapılması Gereken Düzenlemeler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 1-14.
- TÜİK (2016). <http://www.tuik.gov.tr>. [Erişim Tarihi 13 Ocak 2022].
- TÜİK (2012). <http://www.tuik.gov.tr> [Erişim Tarihi 12 Ocak 2022].
- TÜİK (2004). Özürlüler Araştırmasının Temel Göstergeleri. Türkiye Özürlüler Araştırması İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- TÜİK (2013). Nüfus ve Konut Araştırması 2011, "Nüfus ve Konut Araştırması", Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 80-93. Ankara.
- TÜRSAB (2008). Dünyada ve Türkiye’de Engelsiz Turizm Pazarı. TÜRSAB, Ar-Ge Departmanı Raporu. www.tursab.org.tr. [Erişim Tarihi 02 Mart 2022].

- TÜRSAB (2014). Türsab Sağlık Turizmi Raporu. www.tursab.org.tr. [Erişim Tarihi 02 Mart 2022].
- Uslu, A. G. (2019). Antalya Bölgesindeki Dört ve Beş Yıldızlı Konaklama İşletmelerinin Bedensel Engelli Turizmine Bakışı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, SBE, Antalya.
- Westcott, J. (2004). Improving Information on Accessible Tourism for Disabled People. Office for Official Publications of The European Communities.
- Yılmaz, T. ve Gökçe, D. (2012). Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Engelli Bireylerin Sosyal Yaşamı Açısından Önemi, *Engelsiz Turizm Sempozyumu*, 27 Temmuz 2012, Antalya, 31-39.
- Zengin, B. ve Eryılmaz, B. (2013). Bodrum Destinasyonunda Engelli Turizm Pazarının Değerlendirilmesi. *International Journal of Economic and Administrative Studies*. 6 (11): 5174.
- Zengin, B., Türkseven, E. ve Kahveci, A. (2017). Turistik Destinasyonların Erişilebilirlik Potansiyelinin Belirlenmesi: Taraklı Örneği, *Kastamonu University 1. International Sustainable Tourism Congress*, 23-25 November 2017, Kastamonu, 678.